

Dorovský, Ivan

O literární balkanistice

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1969, vol. 18, iss. D16, pp. 248-250

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108060>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Výbor sám měl nejspíše začít již prvním významným zástupcem kritického realismu v maďarském prostředí a prvním světově proslulým maďarským prozaikem Józsefem Eötvösem, jehož román *Vesnický notář* byl přeložen do angličtiny už v roce 1850. Z předních prozaiků tu postrádáme dále také Ference Herczega, Dezső Szabó, Ference Móru a ze současných nejvýznamnějšího žijícího maďarského prozaika László Németha. Naproti tomu problematickým jeví se zařazení Sándora Hunyadyho, Desző Szomorého a Károlye Papy, kteří přece jen nejsou počítáni k první gardě maďarských spisovatelů. Groteskně fantastický svět Szomorého je ovšem hodnotou neobyčejně svéráznou a není vyloučeno, že budoucnost jej ocení výše než macešská současnost. U takového Ference Karintyho tomu zase může být naopak, neboť již nyní se ukazuje, že vysoké ocenění, jehož se mu dostalo v padesátých letech, bylo patrně hodně nadzazeno. V tomto směru má každý výbor právo na své omyly a teprve čas tu může být směrodatným soudcem. Chybí tu ovšem na rozdíl od českého výboru zástupci mladších současných autorů; mohl tu být zastoupen alespoň tvůrce proslulého Hřbitova rzi (Rozsdatemetó) Endre Fejes, který se mi jeví mnohem pronikavějším odhalovatelem životní šedi než známější a populárnější autoři tohoto typu – jako kupříkladu Elio Vittorini či René Pons.

Duchaplná předmluva A. Alvarez, založená na teorii elity, již se snaží ne zrovna nejšťastněji aplikovat na maďarskou literaturu, je mnohem méně přesná než předmluva Jenny W. Němcové k výboru české a slovenské prózy. Nejde tu ani o nepřesnost faktografickou jako spíše o opomíjení jistých jmen a směrů. Nepřízeň prokazuje Alvarez zejména subjektivnímu psychologickému románu, jehož přední představitele Dezső Szabó a László Németha tu vůbec nejmeneje a nejsou také zastoupeni ve výboru. Rovněž Alvarezovy analogie s anglickou literaturou nejsou příliš výstižné.

Přes tyto výtky možno oprávněně doufat, že i výbor maďarské prózy splní v anglickém jazykovém prostředí svůj účel a získá tam pro maďarskou literaturu nové čtenáře.

Richard Pražák

O LITERÁRNÍ BALKANISTICE

Z iniciativy Kabinetu balkanistiky a hungaristiky na filosofické fakultě University J. E. Purkyně v Brně konalo se ve dnech 11.–12. prosince 1969 v Brně I. *celostátní balkanistické symposium*. Měla to být „domácí“ příprava na II. mezinárodní balkanistický kongres, který se seje v květnu 1970 v Athenách. Po zahájení akademikem Bohuslavem Havránkem rozdělili se účastníci z vysokých škol a vědeckých ústavů ČSAV z Prahy, Bratislavy, Brna a jiných měst do čtyř sekcí: historické, jazykové, literárněvědné a etnograficko-folkloristické.

V literárněvědné sekci přednesli hlavní referáty prof. dr. Julius Dolanský, DrSc., člen korespondent ČSAV, a dr. Zlatko Klátik, CSc. Dolanský rozebral současný stav a úkoly studia balkánských literatur v českých zemích, zaměřil se nad otázkami, čím může naše literární balkanistika přispět k mezinárodní diskusi o balkánských literaturách a v čem a jak se projevuje specifický charakter balkánských literatur. Uvedl několik základních činitelů, které určují zvláštní povahu těchto literatur: 1. geografická poloha, 2. dědictví antiky, 3. staroslověnské písemnictví cyrilometodějské epochy, 4. byzantské období, 5. turecká expanze, 6. specifika lidové slovesnosti balkánských národů.

Referát Zlatka Klátika pojednával o výzkumu balkánských literatur na Slovensku. Sám autor jej označil za „stručnou situační zprávu“. V slovenské literární vědě uplatňuje se podle Klátika při studiu balkánských literatur především zřetel vzťahový a stykový, neboť literární vztahy Slováků a balkánských Slovanů představují pozoruhodnou kapitolu.

V diskusi k referátu J. Dolanského vystoupil K. Horálek, který zdůraznil hlavní faktory mezietnického charakteru na Balkáně. Uvedl, že lidová slovesnost a literatura balkánských národů není v poměru k turecké literatuře na stejné úrovni. Mezi lidovou slovesností a literaturou psanou existoval ještě třetí článek – *lidová literatura*, do níž patří např. tzv. knížky lidového čtení. Tato část tvoří v turecké literatuře velmi významný komponent. Podle Horákovy názoru vytvořila se jiná situace v čl. literatuře a jiná v literatuře byzantské. Byzantská literatura stála o stupeň výš než literatura církevněslovanská. Je to patrné mj. z byzantských kronik. Byzantská literatura měla velkou teritoriální periferii; patří do ní např. také literatura arménská, gruzínská aj. Kromě toho do byzantského teritoria náležela tzv.

nepsaná literatura. Jde o ústní tradici v mnišských vrstvách, ve vojenských družinách apod. Horálek poznamenal, že byzantská literatura má silné tendence k uzavřenosti, že je obrácena do minulosti. Pokud jde o antické dědictví v jihoslovanské lidové slovesnosti, vidí Horálek jasnou souvislost s antikou především u lidových legend.

V diskusi ke Klátíkovu referátu připomněla J. Hušková vliv Eminesca na poezii I. Kraska a E. B. Lukáče.

Dr. V. Bechyňová, CSc., přednesla příspěvek na téma *Počátky romantismu v literatuře jižních Slovanů*. V diskusi zdůraznil J. Dolanský, že srbská a charvátská literatura jsou názorným příkladem toho, jak vedle sebe žije několik směrů, jak romantické myšlenky byly vyjadřovány ještě formou starších směrů preromantických nebo dokonce klasicistických. M. Černá vyzvedla velkou hodnotu knihy M. Popoviće (*Istorija srpske književnosti. Romantizam I*, Bělehrad 1968), která přesně specifikuje jednotlivé směry a podává celkovou charakteristiku této epochy. Bechyňová ještě upozornila na práci D. Čyževského *Vergleichende Geschichte der slavischen Literaturen* (Berlín 1968), podle níž např. renesance odpovídá realismu, kdežto např. baroko romantismu a pak moderně. M. Kvapil si položil otázku, zda u typu patriarchálního romantismu není možné spatřovat retardační moment ve vývoji romantismu např. u Srbů. I. Dorovský poukázal na nestejný vývoj romantismu v balkánských slovanských a neslovanských literaturách a uvedl příklad vývoje řeckého a bulharského romantismu.

Několika aspekty recepce Vojnovičova dramatického díla na Slovensku zabýval se dr. B. Choma, CSc., v příspěvku *Ivo Vojnović a Slováci*. Prof. dr. Z. Urban, CSc., se nejprve zmínil o některých otázkách balkanistiky a ukázal na různost názorů mezi jazykovědci, literárními historiky a historiky v tom, co řadit do balkanistiky. Vyslovil se velmi kriticky k Bibliografii čsl. balkanistiky 1945–1965, neboť v ní není uvedena ani jedna literárněvědná práce. Jádrem budoucích balkanistických prací měl by být podle Urbana problém slovanských a neslovanských literatur. Srovnávání balkánských literatur 19. století pokládá Urban za důležité proto, že je tam celá řada zřetelně kontaktních jevů, které nebyly literárními vědci těchto národů osvětleny, nebo byly osvětleny nedostatečně. Urban zdůraznil rovněž nutnost typologického studia balkánských literatur, zvláště první poloviny 19. století. V. Bechyňová uvedla, že při srovnávacím studiu lidové slovesnosti jsou již konkrétní výsledky. Vyslovila však pochybnosti o tom, zda má smysl objasňovat balkánské literární souvislosti, zda má smysl pomýšlet na syntézu balkánských literatur. B. Choma připomněl, že na Slovensku nejsou zatím zpracovány ani kontaktologické otázky k sousedním literaturám a proto se zaměřují především na jejich zpracování. Podle I. Dorovského vyžadují otázky, o nichž hovořil Urban, jistého systematického a metodologického vymezení. Je nutné nejprve postupně zpracovat jednotlivé otázky balkánských národů a pak studovat vzájemné kontakty, společné rysy a zvláštnosti. Vyžaduje to práci v týmech.

Dr. V. Kudělka, CSc., přednesl referát *K charakteru jugoslávské moderny*. K němu diskutovali J. Dolanský, M. Černá, B. Choma a M. Kvapil. Podle Chomy je nejdůležitější metodologické stanovisko, co vlastně do této moderny řadit. Kvapil se zamýšlel nad termínem jihoslovanská moderna. Podle něho by se mělo mluvit o charvátské moderně a v Srbsku o literatuře začátku století.

Na zasedání byl přečten referát nepřítomného prof. dr. A. Csandy, *Variety historickéjé píesne o Siládím a Hačmáším v balkánských a východoeurópských literaturách*. Doc. dr. M. Kvapil, CSc., hovořil ve svém příspěvku o literatuře albánské národnosti na Kosovu. Zdůraznil, že svým jazykem, tradicemi a lokálním kolořitem je to literatura albánská, ovšem svými obsahovými intencemi je jugoslávská, protože se zrodila ve federaci jugoslávských národů. V diskusi poznamenal I. Dorovský, že téměř miliónová albánská etnická skupina v Jugoslávii tvoří národní celek. Proto budeme v budoucnu muset mluvit o dvou albánských literaturách — o literatuře ve vlastní Albánii a o albánské literatuře v Jugoslávii.

Příspěvek dr. I. Dorovského, CSc., *Emmanuel Fait a makedonská lidová slovesnost* ukázal na zajímavou recepci makedonské lidové slovesnosti v Čechách v období od osmdesátých let minulého století do prvního desetiletí našeho století a na Faitův velký přínos.

Doc. dr. B. Beneš, CSc., vystoupil s referátem *Bulharské pesnopojki a jejich středoevropské paralely*, v němž především upozornil na nutnost zkoumání polo-

lidové literatury u balkánských Slovanů. V. Bechyňová a Z. Urban naznačili možnost dalšího studia pololidové literatury, která se na Balkáně realizuje v jiných podmínkách nežli ve střední Evropě.

Vztahem rumunské dramatiky k současné politické skutečnosti 2. poloviny 19. století zabývala se prof. dr. J. Hušková v příspěvku *Několko aspektov kritiky spoločnosti v rumunskej dráme*. Drobné doplňky k němu měl J. Krystýnek a B. Beneš. O problémech bulharského symbolismu hovořil ve svém vystoupení dr. J. Koška, který přednesl výsledky svých dlouholetých výzkumů o této problematice. S několika doplňujícími poznámkami vystoupili v diskusí J. Hušková, Z. Urban, V. Bechyňová, B. Choma a J. Krystýnek.

V závěru se účastníci literárněvědné sekce balkanistického symposia dohodli na formách další spolupráce, která by se měla projevovat v častějších monotematických setkáních.

Ivan Dorovský

BRNĚNSKÁ POBOČKA LITERÁRNĚVĚDNÉ SPOLEČNOSTI PŘI ČSAV V LETECH 1968 a 1969

Na výstavě barokních tisků, instalované v lednu a únoru v brněnském Paláci šlechticů, uspořádala pobočka LVS spolu s literárním oddělením Moravského muzea cyklus těchto přednášek: člen-korespondent ČSAV Josef Hrabák, DrSc., Živé hodnoty barokní literatury (12. ledna); doc. dr. Milan Kopecký, CSc., Komenského Labyrint a Jestřábského Vidění (26. ledna); doc. dr. Karel Palaš, CSc., Barokní tradice v obrozenské literatuře (2. února); dr. Zdeňka Tichá, CSc., Barokní gotika a barokní gotik Bridel? (16. února).

Dále se konala přednáška dr. Františka Všetického z Palackého university v Olomouci Kompozice Máchova Křivokladu (19. dubna) a Josefa M. Weimanna K 60. výročí smrti Josefa Uhra (17. prosince).

Odborná skupina pro studium bratrských tisků a památek zorganizovala tyto přednáškové akce: dr. Boris Bálint, vědecký pracovník Matice slovenské, Objav česko-bratrských památek v Bratislavě (29. března); dr. Mirjam Boháčová - Daňková, CSc., Počátky bratrského knihtisku (21. května); dr. Karel Mornstein, Žerotínské knihovny (22. října).

Odborná skupina pro studium dramatu a divadla uspořádala přednášku prof. dr. Artura Závodského, DrSc., K historii Socialistické scény (6. června).

Dne 3. prosince byla ustavena odborná skupina pro studium literatury pro mládež na večeru s přednáškami člena-kor. ČSAV Josefa Hrabáka, DrSc., Horizontální a vertikální členění literatury a doc. dr. Františka Tenčíka, CSc., K otázce zvláštních funkcí slovesnosti pro děti.

S pomocí dotace LVS dokončili v roce 1968 brněnští literární vědci bibliografii literární rubriky Rovnosti z dvacátých let (vyjde v SPN); pokračování soupisu (Rovnost z třicátých let) se plánuje na r. 1969–1970.

V desátém roce své existence uspořádala pobočka LVS v Brně tyto přednášky: dr. Zdeněk Srna, CSc., O formování metodologií divadelní vědy (28. ledna); doc. dr. Oldřich Sirovátka, CSc., K problematice pohádky z hlediska folkloristiky (18. února); dr. Vlasta Fialová, CSc., Lidský profil spisovatele Broučků (4. března); prof. dr. František Černý, DrSc., O problémech divadelní režie (25. března); dr. Věra Vařejková, CSc., K problematice moderní pohádky (1. dubna); člen-korespondent ČSAV Josef Hrabák, DrSc., Živá podnětnost vědeckého odkazu Antonína Grundy (15. dubna); dr. Milan Blahynka, CSc., Vývojová logika avantgardy (13. května); dr. Olga Hrabalová, K problematice dětského slovesného folklóru (29. října); dr. Vlasta Fialová, CSc.—doc. dr. Milan Kopecký, CSc., Po stopách bratrských památek v Holandsku (26. listopadu); prof. dr. Artur Závodský, DrSc., Saldův zápas o Zástupy (10. prosince).

Přednáška Z. Srny, Fr. Černého a A. Závodského se konala z iniciativy odborné skupiny pro studium dramatu a divadla, přednáška O. Sirovátky, V. Vařejkové a O. Hrabalové z iniciativy odborné skupiny pro studium literatury pro mládež a konečně k březnové přednášce V. Fialové a k listopadovému přednáškovému večeru dala podnět odborná skupina pro studium bratrských tisků a památek.

Milan Kopecký